

Олена Дзюбенко,кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
вул. Пирогова 9, м. Київ, Україна**ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ В УЯВЛЕННЯХ ПРО СІМЕЙНЕ
ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ ІЗ ПОВНИХ ТА РОЗЛУЧЕНИХ РОДИН**

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні перебуває у процесі динамічних перетворень, що справляє вагомий вплив на всі сфери життя її громадян. Соціальні умови ускладнюють сімейне життя українців, призводять до формування у них нових уявлень та цінностей. В останні роки збільшилась кількість розлучень, знизилась показники народжуваності. Молоді люди шлюбного віку не поспішають вступати у сімейне життя. Зазначені проблеми є актуальними та потребують практичного вирішення. Це сприяло здійсненню теоретико-емпіричного дослідження, результати якого подані у представленій статті, з метою висвітлення такого мало вивченого аспекту проблеми як гендерні відмінності в уявленнях про сімейне життя у студентів із повних та розлучених сімей. На основі застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження був визначений несприятливий вплив розлучення батьків на особистість дитини як майбутнього сім'янина. Більшість досліджуваних хлопців і дівчат, чії батьки розлучилися, у порівнянні з тими, хто виховується обома батьками, мають несформовані уявлення та установки щодо сімейного життя. Варто відзначити, що найбільшою мірою спостерігається домінування легковажного ставлення до шлюбу в юнаків із розлучених сімей. Вони мають завищені очікування до майбутньої дружини, віддають перевагу виконанню нею більшості зобов'язань, наголошують на необхідності подружньої автономії, легковажно ставляться до формування сімейного бюджету, мають несформовані уявлення про майбутнє батьківство. Дівчата з розлучених сімей, у порівнянні з хлопцями, мають більш гнучкі уявлення про рольову структуру сім'ї, вони орієнтовані на обов'язок, спільну діяльність сімейної пари, а до батьківства ставляться більш усвідомлено. Отже, молоді люди, які виховувалися у розлученій сім'ї, потребують корекції їхніх шлюбно-сімейних уявлень, а особливо це необхідно юнакам.

Ключові слова: розлучення, уявлення про сімейне життя, установки, цінності, юнацький вік, гендерні відмінності.

Вступ

Психологія сімейного життя завжди привертала до себе увагу психологів. Проте, незважаючи на досить вагомий внесок учених у розв'язання проблеми шлюбно-сімейних стосунків, вона потребує більш детального вивчення та практичного вирішення. Оскільки психологи-практики стверджують, що сучасні молоді люди психологічно не налаштовані на створення та збереження родини, вони не готові до сімейного життя, у них деформовані уявлення про шлюбно-сімейні стосунки. Зазначені проблеми притаманні більшості молодих людей, а особливо тим, хто виховувався у родині, де мало місце розлучення батьків. Крім того, вчені-психологи наголошують на суттєвих гендерних відмінностях в уявленнях про шлюбно-сімейну взаємодію. Отже, вивчення гендерних відмінностей в уявленнях молодих людей про сім'ю, в залежності від того, в якій сім'ї вони виховувались – повній чи розлученій – дозволяє більш детально проаналізувати цей аспект дослідження, що стане суттєвим внеском у психологічну науку та практику.

Мета та завдання

Метою статті є висвітлення результатів теоретико-емпіричного дослідження гендерних відмінностей в уявленнях про сімейне життя у студентів із повних

та розлучених сімей. Для досягнення поставленої мети були поставлені завдання дослідження: 1) здійснити аналіз психологічної літератури з проблеми формування уявлень сучасної молоді про шлюб, їх гендерних відмінностей; 2) висвітлити результати емпіричного дослідження гендерних відмінностей в уявленнях про сімейне життя у студентів із повних та розлучених сімей.

Методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження. Теоретичні методи – аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення теоретичних та емпіричних результатів дослідження. Емпіричні – включали застосування двох тестових методик. Перша – «Розподіл ролей у родині», розроблена Ю. Альшиною. Показники методики спрямовані на визначення домінуючих рольових патернів поведінки, що входять у різні сфери рольових зобов'язань, а саме: виховання дітей, матеріальне забезпечення родини, емоційний клімат у родині, організація розваг, роль хазяїна (господарки), організація сімейної субкультури. Досліджуваним було запропоновано ознайомитися із 21 питанням тесту і відповісти, обравши одну із відповідей, щодо того, хто має виконувати подружню роль – чоловік, дружина чи обидва партнери.

ри. Індокси за кожною сферою підраховувались як середнє арифметичне 3 питань. Обробка показників була зведена до підрахунку, в якому ступені та або інша роль реалізується чоловіком або дружиною, або обома партнерами. Відповідно, чим вище бал, тим більшою мірою роль повинна бути реалізована дружиною, чим нижче – чоловіком. Якщо величина близька до середнього значення, то роль реалізується приблизно рівною мірою обома партнерами.

Друга методика – «Вимірювання установок у сімейному житті» (Ю. Альошина, Л. Гозман, О. Дубровська) – спрямована на реалізацію завдання емпіричного дослідження визначити провідні установки молодих людей, які можуть найбільшою мірою впливати на їхні внутрішньосімейні стосунки. Методика відповідає психометричним критеріям валідності та надійності. Вона включає 40 суджень, які необхідно оцінити, відповідно зі ступенем згоди з кожним із них. Досліджуваним було запропоновано оцінити ступінь своєї згоди з кожним із тверджень, обираючи один з варіантів відповіді: «так» (4 бали); «ймовірно, це так» (3 бали); «наверяд чи це так» (2 бали); «ні, це не так» (1 бал). У результаті обробки результатів судження групуються у 10 установочних шкал: ставлення до людей, альтернатива між почуттям обов'язку і задоволенням, ставлення до дітей, ставлення до автономності або залежності подружжя, ставлення до розлучення, ставлення до любові романтичного типу, оцінка значення сексуальної сфери у сімейному житті та до заборони сексу, ставлення до патріархального чи егалітарного устрою сім'ї, ставлення до грошей. Зазначені шкали є показниками установок подружжя за найбільш значимим у міжособистісній взаємодії сферами сімейного життя. За кожною шкалою було визначено середнє арифметичне значення чотирьох відповідей, а обробка результатів була проведена відповідно до шкал методики – чим вищий показник, тим більше значення має певна шкала для досліджуваного.

У дослідженні брало участь 50 осіб, які були розподілені на дві групи, залежно від шлюбно-сімейного стану їхніх батьків та за гендерним принципом (по 25 осіб кожної статі). Першу групу склали студенти із повних сімей (по 15 осіб обох статей), другу – ті, чий батьки знаходяться у розлученні (по 10 осіб обох статей). Процедура дослідження включала заповнення студентами бланків із питаннями методик, які у подальшому були опрацьовані відповідно до ключа кожної із них, а отримані показники були піддані кількісному та якісному аналізу. Так, аналіз результатів емпіричного дослідження, реалізованого за допомогою застосування емпіричних методик, дав змогу детально проаналізувати установки молоді щодо сімейного життя та їх рольові очікування у шлюбно-сімейній взаємодії, відповідно до їх гендерної приналежності та типу сім'ї у якій вони виховувались – повній чи розлученій.

Результати теоретичного дослідження

Сім'я як соціальний інститут виховання володіє широкими можливостями впливу на дитину, створюючи фундамент її особистості. Традиції, моделі взаємовідносин, норми спілкування та поведінки у родині передаються із покоління у покоління. На цій основі у психіці дитини фіксується модель батьківства, від якої залежить те, як відбуватиметься виховання молодим поколінням власних нащадків (Войцях, 2012; Крупник, 2013; Rostowska & Spryszyńska, 2014).

О. Чаїдзе розглядає уявлення молоді про шлюбно-сімейні стосунки поруч із поняттям «особистісної зрілості щодо подружнього життя», яке виступає інтегральним (динамічним) утворенням. Воно є синтезом взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів: когнітивного (система знань, уявлень та переконань, необхідних для подружнього життя, позитивне ставлення до оволодіння цими знаннями), емоційно-мотиваційно-ціннісного (мотиваційно-ціннісні орієнтації, емпатія, емоційна стійкість), регулятивно-поведінкового (вольова саморегуляція, відповідальність, самостійність, комунікабельність, безконфліктність) (Чаїдзе, 2013).

Готовність до шлюбного життя є новоутворенням юнацького віку. Психологічними передумовами його виникнення є розуміння молодою людиною суті сімейно-шлюбної взаємодії, умов сімейного благополуччя, усвідомлення відповідальності за створення сім'ї, прагнення до виконання обов'язків, бажання бути з коханою людиною та турбуватися про неї, знання стратегій поведінки та способів дій у процесі сімейно-шлюбної взаємодії (Сидоренко, 2013).

Польські вчені Т. Ростовська та М. Спрішинська констатують, що шлюб є важливою точкою відліку у житті молоді. Водночас, надаючи характеристику шлюбно-сімейним стосункам, дослідниці стверджують, що молоді люди часто не розуміють функцію шлюбу як сімейної системи, що часто є причиною розлучення сімейної пари (Rostowska & Spryszyńska, 2014).

Подружжя має певні потреби, які намагається реалізувати у шлюбі. Це потреба в емоційній теплоті, моральній підтримці, проведенні спільного дозвілля, продовженні роду, організації побуту і дозвілля. Якщо вони не задовольняються, то пара почувається дискомфортно. Проведення разом вільного часу впливає на емоційну атмосферу у сім'ї. Проте, необхідно залишати партнеру час на власний простір та хобі. А це у шлюбі часто ігнорується, що призводить до розлучень (Ганкевич, 2014).

Сучасні дослідження підтверджують факт несприятливого впливу розлучення на всіх членів родини, а особливо на дитину. Так, воно негативно позначається на самопочутті дитини і обумовлює виникнення у неї конфліктних переживань (Войцях, 2012).

У США проблема впливу розлучення на розвиток дітей винесена на державний рівень. Існує політика з підтримки шлюбу, виховання сімейної культури та

психологічного консультування. Метою подібних заходів є зменшення чинників, що призводять до розлучень, оскільки підкреслюється важливість виховання дитини у повноцінній родині, яка надає їй більш повної соціалізації та особистісного розвитку (Berlin, 2004).

На думку І. Мазурик, саме у процесі гендерної соціалізації формуються шлюбно-сімейні очікування дітей. Діти, які виростили у розлученій сім'ї, мають гіпертрофовані уявлення про сутність шлюбно-сімейних відносин, вони не звикли пристосовуватись до інших членів родини (Мазурик, 2013).

Процес гендерної соціалізації впливає на уявлення майбутніх чоловіків та дружин про сімейне життя. Уявлення про майбутнього подружнього партнера в юнаків та юнок суперечливі. В образі ідеального партнера (партнерки) поєднуються характеристики, які виражають протилежні полюси одних і тих самих властивостей, що є нереальним у житті. Так, наприклад, матеріально незалежні молоді жінки, прагнуть

зайняти у сім'ї лідерську позицію, але разом з тим потребують опори, «сильного чоловічого плеча» (Самотаєва, 2012).

Отже, батьківське виховання є основою у формуванні уявлень людини про шлюбно-сімейні стосунки. Молоді люди, виховані у сім'ї, де мало місце розлучення батьків, мають несформовані уявлення про шлюб, сімейні відносини, цінності, пріоритети. У них часто виникають проблеми у встановленні контактів із представниками протилежної статі, труднощі статевої ідентифікації. Зазначені проблеми потребують наукового вивчення.

Результати емпіричного дослідження

Емпіричним шляхом були виявлені гендерні відмінності в уявленнях студентської молоді про майбутнє сімейне життя в залежності від того, у якій сім'ї вони виховувались – повній чи розлученій. Результати за методикою «Розподіл ролей у родині» засвідчили погляди досліджуваних на рольові обов'язки чоловіка та дружини у сім'ї (таблиця 1).

Таблиця 1.

Сфери розподілу ролей у родині в уявленнях дівчат та хлопців із повних та розлучених сімей (за методикою Ю. Альошиної)

Сфери розподілу ролей у сім'ї	Досліджувані з повних сімей (30 ос.)						Досліджувані, чії батьки розлучені (20 ос.)					
	Хлопці (15 ос.)			Дівчата (15 ос.)			Хлопці (10 ос.)			Дівчата (10 ос.)		
	Чоловік	Жінка	Обидва	Чоловік	Жінка	Обидва	Чоловік	Жінка	Обидва	Чоловік	Жінка	Обидва
1. Вих-ння дітей	-	40%	60%	-	27%	73%	-	80%	20%	-	20%	80%
2. Матер. забезпечення	47%	-	53%	47%	13%	40%	30%	50%	20%	70%	10%	20%
3. Емоційний клімат родини	13%	47%	40%	13%	33%	53%	20%	60%	20%	20%	20%	60%
4. Організація розваг	20%	40%	40%	27%	27%	47%	30%	60%	10%	40%	20%	40%
5. Роль хазяїна чи господарки	60%	7%	33%	40%	13%	47%	30%	20%	50%	20%	50%	30%
6. Організація сімейної субкультури	13%	40%	47%	20%	-	80%	-	40%	60%	20%	80%	-

Результати дослідження, що подані у таблиці 1, засвідчують, що половина юнаків із повних сімей готова взяти на себе роль хазяїна у вирішенні побутових питань (60%) та у матеріальному забезпеченні родини (53%). А виховання дітей (40%), забезпечення емоційного клімату родини, організацію розваг (по 47%) та сімейну субкультуру (40%) воліють перекласти на майбутню дружину. Друга половина юнаків засвідчують, що сімейні ролі не повинні мати гендерних пріоритетів. Аналогічної думки дотримуються дівчата із повних сімей, що особливо стосується організації сімейної субкультури (80%) та участі обох партнерів у вихованні дітей (73%). Варто відзначити, що на чоловіків покладають роль господаря 40% дів-

чат та очікують на його матеріальне забезпечення 47%. Третина (33%) вважають, що жінка повинна забезпечити емоційний комфорт у родині, по 27% розподілили обов'язки у вихованні дітей та організацію розваг. Отже, уявлення студентів, які зростають у повній родині, зосередились переважно на спільному розподілі сімейних ролей між чоловіком та дружиною. Проте, варто відзначити, що є й такі юнаки, які вважають, що вони повинні забезпечувати родину та виконувати побутові обов'язки. При цьому від дружини очікують виховання дитини, підтримки емоційного клімату, сімейної культури та розваг. Дівчата, які не віддають перевагу спільному розподілу сімейних

ролей, вважають, що чоловік повинен їх матеріально забезпечувати та вирішувати побутові питання.

Аналіз результатів досліджуваних із розлучених сімей засвідчив, що більшість хлопців прагне відати рольову перевагу майбутній дружині. Вона на 80% повинна займатися вихованням дітей, організувати розваги та підтримувати емоційний клімат у родині (по 60%); 50% хлопців вважають, що дружина повинна заробляти гроші та організувати сімейну субкультуру (40%). На обох партнерів хлопці покладають організацію сімейної субкультури. Третина молодих людей готова матеріально забезпечувати родину, бути господарем у домі та організувати розваги. Отже, в уявленнях більшості юнаків, які зростали у розлученій сім'ї, їхня дружина повинна виховувати дітей,

матеріально підтримувати родину, забезпечувати емоційний комфорт та організувати дозвілля. Менша частина хлопців готова бути годувальником, господарем, організатором сімейної культури. Дівчата, які не мають прикладу батьківської родини, вважають, що виховувати дітей (80%), підтримувати емоційний клімат (60%) та організувати розваги (40%) повинні обидва партнери, від чоловіка очікують матеріального забезпечення (70%), а особисто готові бути господаркою у домі (50%) та створити сімейну субкультуру (80%).

Показники, отримані за результатами дослідження за методикою «Вимірювання установок у сімейному житті», подано у таблиці 2.

Таблиця 2.

Гендерні відмінності в установках щодо сімейного життя у студентів із повних та розлучених сімей

Шлюбно-сімейні установки	Досліджувані з повних сімей (30 ос.)						Досліджувані, чиї батьки розлучені (20 ос.)					
	Хлопці (15 ос.)			Дівчата (15 ос.)			Хлопці (10 ос.)			Дівчата (10 ос.)		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
1. Позитивне ставлення до людей	33%	47%	20%	33%	60%	7%	10%	50%	40%	20%	40%	40%
2. Орієнтація на обов'язок	33%	40%	27%	40%	33%	27%	20%	20%	60%	40%	40%	20%
3. Значущість дітей у житті	33%	40%	27%	40%	47%	13%	20%	40%	40%	40%	30%	30%
4. Орієнтація на спільну діяльність подружжя	33%	40%	27%	33%	47%	20%	20%	20%	60%	30%	40%	30%
5. Критичне ставлення до розлучення	40%	47%	13%	30%	40%	30%	10%	60%	30%	20%	40%	40%
6. Орієнтація на романтичне кохання	20%	47%	33%	47%	27%	27%	20%	30%	50%	50%	50%	-
7. Значення сексуальної сфери у сімейному житті	47%	33%	20%	20%	53%	27%	40%	40%	20%	20%	50%	30%
8. Ставлення до патріархального устрою	60%	27%	13%	47%	33%	20%	10%	40%	50%	40%	40%	20%
9. Економне ставлення до грошей	27%	53%	20%	33%	27%	40%	30%	20%	50%	60%	30%	10%

Результати, що подані у таблиці 2, дозволяють стверджувати, що позитивне ставлення до людей притаманно для 33% хлопців і 33% дівчат з повних сімей та 10% хлопців і 20% дівчат із розлучених. А негативне, недовірливе, критичне – спостерігається більшою мірою у студентів, чиї батьки розлучилися (по 40% обох статей). Отже, для молодих людей, незалежно від статі, які виховувалися в умовах розлучення батьків, більш характерне недовірливе ставлення до оточуючих людей, песимістичні очікування щодо відносин з ними.

Високий рівень орієнтації на обов'язок притаманний 33% хлопців і 40% дівчат з повних сімей, а

також для 20% хлопців і 40% дівчат – з розлучених. Це свідчить про те, що дівчата більше орієнтуються на дотримання обов'язку, виконання взятих на себе ролей. Однак, було виявлено, що задоволенню власних інтересів, на протипагу виконання сімейних зобов'язань, віддають перевагу по 27% хлопців і дівчат з повних сімей, а також 60% хлопців та 20% дівчат з розлучених сімей. Так, визначаємо перевагу більш серйозного ставлення дівчат до виконання сімейних обов'язків, на протипагу юнакам із розлучених сімей.

Високий рівень значущості дітей у житті родини притаманний 33% хлопців та 40% дівчат із повних сімей, а також 20% хлопців та 40% дівчат із розлуче-

них. Так, дівчата, незалежно від того, у якій сім'ї вони виховувались, більше орієнтовані на народження дитини, ніж хлопці, особливо ті, які зростали у неповній родині. Вони найбільшою мірою не готові до батьківства, не знають, як виховувати власних дітей.

По 33% хлопців та дівчат з повних сімей, а також 20% хлопців і 30% дівчат з розлучених стверджують, що подружжя повинно бути орієнтовано на спільну діяльність в усіх сферах сімейного життя. Проте для 60% хлопців та 30% дівчат із розлучених сімей характерні погляди щодо автономії подружжя та їх схильності до занять різними видами діяльності. Отже, хоча для більшості досліджуваних притаманний середній рівень орієнтації до спільної діяльності, хлопці із розлучених сімей прагнуть до автономії у стосунках із майбутньою дружиною.

Критичне ставлення до розлучення демонструють 40% хлопців та 30% дівчат з повних сімей, а також 10% хлопців та 20% дівчат із розлучених сімей. Отже, лояльне ставлення до розлучення спостерігається переважно у хлопців та дівчат із розлучених родин.

Прагнення до романтичного кохання притаманно більшою мірою дівчатам (47% із повних сімей та 50% із розлучених), ніж хлопцям (по 20% із повних та розлучених сімей). Натомість, високий рівень значущості сексуальної сфери у сімейному житті відзначена у 47% хлопців та 20% дівчат із повних сімей, а також у 40% хлопців і 20% дівчат із розлучених. Отже, дівчата, незалежно від того, в якій сім'ї вони виховуються, прагнуть до романтичного кохання, а хлопцями більше підкреслюється значимість сексуальних стосунків.

Традиційне уявлення про роль жінки у сім'ї було виявлено у 60% хлопців і 47% дівчат з повних сімей, а також у 10% хлопців і 40% дівчат із розлучених. Відповідно – хлопці із повних сімей та дівчата незалежно від типу батьківської родини більш орієнтовані на патріархальний устрій сім'ї, а хлопці із розлучених сімей припускають можливість зміни моделі сімейного устрою внаслідок життєвих обставин.

Економне ставлення до грошей виявлено у 27% хлопців та 33% дівчат з повних сімей, а також у 30% хлопців та 60% дівчат із розлучених. При цьому легковажне ставлення до грошей виявлено у 20% хлопців і 40% дівчат із повних сімей, і 50% хлопців та 10% дівчат із розлучених.

Обговорення результатів дослідження

Теоретичною основою нашого теоретико-емпіричного дослідження стало положення про те, що сімейне виховання дітей є основою у формуванні їхніх уявлень про модель шлюбно-сімейної взаємодії (Войцях, 2012; Крупник, 2013; Berlin, 2004) Rostowska, 2014). У його підтвердження, наше дослідження засвідчило те, що діти, які виховувались у повних сім'ях, відрізняються від тих, хто виховувався у сім'ї, де батьки розлучились. Так, у молодих людей із повних сімей домінують традиційні уявлення про

шлюбно-сімейну взаємодію, а із розлучених – альтернативні позиції та некритичне ставлення до розлучень. У них менш сформовані уявлення про сімейні установки, цінності, ролі, пріоритети.

Наше дослідження є доповненням для висновків А. Сидоренко, А. Чхаїдзе про те, що сучасна молодь не повною мірою готова до подружнього життя (Сидоренко, 2013; Чхаїдзе, 2013). Варто відзначити, що проведений аналіз емпіричних даних засвідчив неготовність до шлюбу особливо у тих осіб, які були виховані у розлученій сім'ї. Крім того, було встановлено, що дівчата прагнуть, щоб саме чоловіки були відповідальними і брали на себе сімейні обов'язки, а більшість хлопців до цього не готові.

Наше дослідження є доповненням до емпіричного дослідження О. Ганкевич про те, що на задоволення шлюбом впливає проведення спільного дозвілля (О. Ганкевич, 2014). Варто відзначити, що більшість молодих людей орієнтована на спільну діяльність. Проте, хлопці з розлучених сімей більше цінують свободу вільного вибору діяльності.

Ми підтверджуємо думку І. Мазурик, Е. Самотаєвої про те, що існують гендерні відмінності в уявленнях молодих людей про сім'ю. Суперечливість їхніх уявлень про шлюб і подружні стосунки є чинником, що призводить до труднощів у взаємодії до шлюбу та конфліктів після нього (Мазурик, 2013; Самотаєва, 2012). Аналізуючи результати нашого дослідження, варто відзначити, що саме юнаки з розлучених сімей готові перекласти більшість ролевих зобов'язань на майбутню дружину. Дівчата ж мають суперечливу тенденцію, що проявляється у їх прагненні бути головною у сім'ї, що не компонується із їх вимогою до чоловіка у матеріальному забезпеченні та рівномірному розподілі побутових проблем.

Висновки

Аналіз психологічної літератури засвідчив прогалини у вивченні взаємозв'язку гендерних відмінностей в уявленнях про шлюбно-сімейні стосунки із тим, у якій сім'ї виховувались дівчата та хлопці – повній чи розлученій. Це стало основою нашого емпіричного дослідження. Так, було встановлено, що для досліджуваних, які виховуються у повних сім'ях, на відміну від розлучених, незалежно від статі, притаманна тенденція до спільного виконання обома партнерами більшості шлюбно-сімейних зобов'язань та критичне ставлення до розлучень.

Розлучення більшою мірою має негативний вплив на уявлення щодо сімейного життя у представників чоловічої статі. Було встановлено, що юнаки із розлучених сімей менше орієнтовані на сімейні обов'язки, віддають перевагу задоволенню власних інтересів, у стосунках із майбутньою дружиною вбачають важливість подружньої автономії. Вони недостатньою мірою зорієнтовані на романтичні стосунки, натомість значення сексуальної сфери у них високе. Вони не тяжіють до патріархату та мають більш легковажне ставлення до грошей. Саме хлопці з розлуче-

них сімей меншою мірою готові до батьківства. Дівчата із розлучених сімей теж мають дещо несформовані уявлення про сімейне життя. Проте, у порівнянні з хлопцями, все ж більше орієнтовані на обов'язок, виховання дітей, спільну діяльність подружжя, економічне ставлення до грошей. Вони прагнуть до романтичного кохання, меншої значущості віддають сексуальним стосункам. Проте, так само як і хлопці, допус-

кають можливість розлучення у сім'ї та некритично до нього ставляться. Отже, молоді люди, які виховані у розлученій сім'ї, потребують корекції їхніх шлюбно-сімейних уявлень, особливо це необхідно юнакам. Цей аспект проблеми вважаємо перспективним та практично значущим для подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войцях Т.В. Інноваційні методики діагностичної роботи з сім'єю: спецкурс / Т. В. Войцях. – Черкаси: ОПОПП, 2012. – 68 с.

2. Ганкевич О.В. Вплив дозвілля на задоволеність подружнім життям / О. В. Генкевич // «Наука і освіта». – 2014. - № 14. – С. 89-93.

3. Крупник І.Р. Батьківська модель родини в аспекті її впливу на формування уявлень про майбутнє сімейне життя / І. Р. Крупник // Український науковий журнал «Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації». – 2013. – № 3. – С. 212.

4. Мазурик І.О. Гендерні особливості ролевих очікувань молоді стосовно майбутнього партнера у шлюбі молоді [Електронний ресурс] / І. О. Мазурик // Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної освіти. – 2013. – 1(11). – Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Mazurik.pdf

5. Самотаєва Е.О. Уявлення молоді про сімейне життя в ракурсі проблеми підготовки до шлюбу / Е. О. Самотаєва // Гуманітарний вісник. – 2012. – № 25. – С. 449–453.

6. Сидоренко А.В. Структурні компоненти психологічної готовності молоді до сімейних стосунків / А. В. Сидоренко // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – № 1(30). – С. 343–349.

7. Чхайдзе А.О. Взаємозв'язок особистісної зрілості з мотивацією створення шлюбу / А.О. Чхайдзе // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – № 3(32). – С. 298–302.

8. Berlin G. The Effects of Marriage and Divorce on Families and Children [Electronic resource] / G. Berlin // MDRC. – 2004. - № 13. – P. 2-11. Mode of access: <https://www.mdrc.org/publication/effects-marriage-and-divorce-families-and-children>.

9. Rostowska T. Małżeństwo a funkcjonowanie rodziny / T. Rostowska, M. Spryszyńska // Roczniki Pedagogiczne. – 2014. - № 3. – P. 29-51.

REFERENCES

1. Voitsiakh, T.V. (2012). *Innovatsiini metodyky diahnostychnoi roboty z sim'ieiu: spetskurs [Innovative methods of diagnostic work with the family: a special course]*. Cherkasy: OIPOP [in Ukrainian].

2. Hankevych, O.V. (2014). Vplyv dozvillia na zadovolnist podruzhnim zhyttiam [The impact of leisure on satisfaction with married life]. *Nauka i osvita - Science and education*, 14, 89-93 [in Ukrainian].

3. Krupnyk, I.R. (2013). Batkivska model rodyny v aspekti yii vplyvu na formuvannia uiaвлен pro maibutnie simeine zhyttia [Parent model of the family in terms of its influence on the formation of ideas about the future of family life]. *Ukrainskyi naukovyi zhurnal «Osvita rehionu. Politolohiia. Psykholohiia. Komunikatsii» - Ukrainian scientific magazine "Education of the region. Polityology. Psychology. Communications*, 3, 212 [in Ukrainian].

4. Mazuryk, I.O. (2013). Genderni osoblyvosti rolovykh ochikuvan molodi stosovno maibutnoho partnera u shliubi molodi [Gender features of the role expectations of young people in relation to the future partner in marriage to young people]. *Elektronnyi zbirnyk naukovykh prats Zaporizkoho oblasnoho instytutu pislidyplomnoi osvity - Electronic collection of scientific works of the Zaporizhzhya Regional Institute of Postgraduate Education*, 1(11). Retrieved from

http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Mazurik.pdf [in Ukrainian].

5. Samotaieva, E.O. (2012). Uiaвлення molodi pro simeine zhyttia v rakursi problemy pidhotovky do shliubu [Representation of young people about family life in terms of the problem of preparation for marriage]. *Humanitarnyi visnyk - Humanitarian Herald*, 25, 449–453 [in Ukrainian].

6. Sydorenko, A.V. (2012). Strukturni komponenty psykholohichnoi hotovnosti molodi do simeinykh stosunkiv [Structural components of youth psychological readiness for family relationships]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii - Theoretical and applied problems of psychology*, 1(30), 343–349 [in Ukrainian].

7. Chkhaidze, A.O. (2013). Vzaïemozv'iazok osobystisnoi zrilosti z motyvatsiieiu stvorennia shliubu [Relationship of personality maturity with the motivation of marriage]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii - Theoretical and applied problems of psychology*, 3(32), 298–302 [in Ukrainian].

8. Berlin, G. (2004). The Effects of Marriage and Divorce on Families and Children [Electronic resource] // MDRC, May 13, 2-11. - Mode of access: <https://www.mdrc.org/publication/effects-marriage-and-divorce-families-and-children> [in English].

9. Rostowska T. & Spryszyńska, M. (2014). Shlyubing]. *Roczniki Pedagogiczne*, 6 (42), 3, 29-51 [in Polish].
i funktsionuvannya sim'yi [Mariage and Family Function-

Olena Dziubenko,
PhD (Candidate of Psychological Sciences), associate professor,
Department of Psychology and Pedagogy,
National Pedagogical Dragomanov University,
9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine

GENDER BASED DIFFERENCES IN STUDENTS' IDEAS OF FAMILY LIFE FROM FULL AND DIVORCED FAMILIES

Modern socio-economic situation in Ukraine is in the process of dynamic changes, that has a significant impact on all spheres of citizens' lives. Social circumstances complicate Ukrainian family life, lead to the formation of new notions and values. In recent years, the amount of divorces has increased and the birth rate has decreased. Young people of marriageable age do not will to create families. The mentioned problems are relevant and need practical solution. The paper aims to study gender based differences in young people's views concerning family life depending on the type of their families (full or divorced). On the basis of theoretical and empirical methods of research, there was identified the adverse influence of parents' divorce on their child's personality as a future family man. The study involved 50 respondents of both genders from full and divorced families (25 subjects each). The majority of the respondents, whose parents have divorced, as compared to those who are brought up by both parents, have immature ideas and guidelines of family life. It is worth mentioning that predominantly young people from divorced families have light-minded attitude to marriage. The boys have too high expectations about their future wives, insist on the necessity of autonomy in marriage, have light-minded attitude to the formation of family budget, have immature vision of future parenthood. The girls from divorced families, as compared to the boys, have more flexible ideas of family role structure. They are focused on responsibility, shared activity of the married couple and have more conscious attitude to the parenthood. Therefore, young people brought up in divorced families need the correction of their marriage-family vision and especially it concerns young men.

Keywords: divorce, the image of family life, guidelines, values, adolescence, gender based differences.

Submitted on January, 25, 2018

Reviewed by Doctor of Psychology, prof. Yu. Prykhodko
